

Bernard Doumerc v článku *Obráz křížové výpravy v díle Carpaccia – pokřivený duševní svět (Benátky, přelom 15. a 16. století)*.

Opět bohemikální oddíl příspěvků *Turecké nebezpečí a plán Jiřího z Poděbrad* otevírá článek Františka Šmahela *Antonio Marini z Grenobleu a jeho „Memorandum“ o nutnosti protiturecké aliance*. V něm autor stručně přibližuje život francouzského vynálezce a podnikatele Antonia Mariniho a jeho první projekt protiturecké křižáky v Memorandu z roku 1462. Srovnává jej s jeho pozdějším návrhem Smlouvy o nastolení míru v celém křesťanstvu z roku 1463, jež na první místo klade vytvoření shromáždění (unie, parlamentu) panovníků a soudu a samotnou protitureckou křižáku odsouvá do pozadí zmínkou v preambuli. Přílohou tohoto článku je překlad latinského „Memoranda“ Antonia Mariniho z Grenobleu o udatném postupu proti Turkovi, v němž se scholasticky vypočítávají předpoklady křižáky. Vztahy mezi francouzským králem Ludvíkem XI. a českým králem Jiřím z Poděbrad osvětlil Jean-Francois Lassalmonie v příspěvku *Ludvík XI., Jiří z Poděbrad a křížová výprava*, zvláště ohledně uzavření spojenečství 18. července 1464 a jednání v letech 1462, 1466 a 1467; autor ovšem nezmiňuje poselstvo Lva z Rožmitálu z let 1465–1467. V článku *Deník panoše Jaroslava o poselstvu z roku 1464 jako historický pramen k plánu protitureckého tažení Jiřího z Poděbrad* rozebral Martin Nejedlý známý český pramen zejména s důrazem na zprávy o jednání poselstva Albrechta Kostky z Postupic a Antonia Mariniho s francouzskými rádci krále Ludvíka XI. a pozorování cizích zemí. Panoš Jaroslav zaznamenal spor českých diplomatů s francouzskými rádci o oprávnění návrhu sjezdu evropských panovníků bez podpory papeže a císaře a s kališnickou skepsí psal o uchovávaní a ukazování relikvií.

Celý sborník uzavírá pátý oddíl s jediným závěrečným článkem anglického historika Normana Housleye *Křížové výpravy v letech 1450–1650: mobilizace a paměť*. Problematiku mobilizace, tj. křížové výpravy jako živého prostředku, a paměti, tj. křížové výpravy již jako historie, porovnal na přístupu papeže Pia II. jako svolavatele ještě shromážděné křížové výpravy v roce 1464

a anglického historika Thomase Fullera a jeho díla *Dějiny svaté války* z roku 1639, ve kterém již autor pojednal o křížových výpravách jako o záležitosti minulosti. Závěr knihy vyplňuje francouzské resumé, medailonky autorů, zdroje vyobrazení a rejstřík.

Sborník příspěvků z mezinárodních česko-francouzských konferencí o pozdních křížových výpravách si zaslouží pozornost ze dvou důvodů. Za prvé názorně ukazují, že historie je jenom jedna: to, o čem píšeme my čeští historici, o tomtéž ze své perspektivy píší francouzští a jiní zahraniční badatelé. Za druhé jde o samotnou skutečnost, že tak jako mezinárodní veřejnosti přinesly výsledky projektu francouzské konferenční sborníky, tak české odborné veřejnosti aspoň některé výsledky konferencí o začlenění českých dějin do dějin evropských přinesla tato kniha. *Jiří Jurok*

José Eloy Hortal M u ñ o z : *Los asuntos de Flandes. Las relaciones entre las Cortes de la Monarquía Hispánica y de los Países Bajos durante el siglo XVI*

Saarbrücken, Editorial Académica Española 2011, 396 s., ISBN 978-3844338263

Problematika povstání v Nizozemí ve druhé polovině 16. století se těšila značné pozornosti moderní evropské historiografie po celé 19. a 20. století. Existuje rozmanitá plejáda prací zabývajících se tímto tématem z per domácích holandských badatelů i jejich zahraničních kolegů. Společným východiskem těchto prací až hluboko do 20. století se stalo historiografické paradigma 19. století. Nemalá část historiků, počínaje Robertem Fruinem, účelově promítala do raně novověkých dějin Nizozemí nacionální hledisko vlastní národním státům formujícím se v 19. století a činila z něj určujícího hybatele historického dění i samotného konfliktu. V duchu této nacionalistické vize bylo povstání v Nizozemí chápáno jako boj za zachování starých výsad proti cizí moci, představované habsburským Španělskem. Tito a jiní dějepisci se zaměřili také na konfesionalní aspekty, jichž při výkladu dějin někdy nekriticky či účelově využívali. Část z nich kvůli obecným sympatiím vyzdvihovala roli a působení

kalvinistů, jejichž vyznání bylo spojováno s národním bojem proti katolicismu strany cizích „utlačovatelů“. Katoličtí nacionalisté oponovali a přicházeli s tvrzením, že také mnozí holanďtí katolíci byli pravými vlastenci, kteří bojovali proti nadvládě Filipa II., a že naopak nekatolíci svou náboženskou a politickou netolerancí znemožňovali společnou nezávislost severu a jihu Nizozemí.

Kniha *Los asuntos de Flandes* José Eloy Hortal poukazuje na metodologické nedostatky starších přístupů, jež se pokoušely okolnosti povstání a jeho mocenské pozadí vysvětlit na institucionálním základě. Podle autora publikace je donedávna prosazovaný institucionální model irelevantní kvůli nereflexivnímu určujícím personálních vazeb na dvorech v Nizozemí a ve Španělsku. Navrhuje jej proto nahradit modelem zohledňujícím perspektivu dvorské vlády, která sleduje dvůr jako politický systém, v němž se elity integrovaly právě na bázi personálních vazeb. Jednotlivci pohybující se v rámci určitých sociálních skupin vytvářeli při panovníckých dvorech neinstitucionální mocenské sítě, zakládající se na systému tzv. klientských vazeb. Vztahy mezi „patronem“ a „klientem“ zajišťovaly distribuci moci mezi pánovu klientelu, kterou si patron tímto způsobem zavazoval k věrnosti a oddané službě, což pro něj byla záruka udržení a zesílení jeho vlastní vladařské moci.

S využitím nové metodologie navazuje pisatel na stěžejní práce dnes již klasických autorů Geoffreyho Parkera (*The Dutch Revolt*, London 1977; *The Army of Flanders and the Spanish Road, 1567–1659*, Cambridge 1972; *La gran estrategia de Felipe II*, Madrid 1998) a Johna H. Elliotta (např. *Imperial Spain 1469–1716*, London 1963), kteří se v minulých desetiletích zabývali nizozemskou problematikou z hlediska španělské perspektivy, resp. vnímali dění v Nizozemí jako možnou paralelu k fungování politických mechanismů v jiných částech španělského impéria.

José Eloy Hortal, žák uznávaného španělského historika José Martíneze Millána, publikoval dílo v minulém roce jako upravenou a rozšířenou verzi své disertační práce *El manejo de los asuntos de Flandes, 1585–1598*, obhájené na Universidad Au-

tónoma v Madridu v roce 2004. Původní časové vymezení Hortalovy disertační práce se ztlačně promítlo také do koncepce hodnocené publikace. Kniha sice chronologicky sleduje vývoj utváření vztahů mezi vládnoucími dvory ve Španělsku a v Nizozemí v průběhu celého 16. století, nicméně jednoznačně více pozornosti soustředí na dobu vlády Filipa II. Podstatná část knihy se věnuje období po roce 1566, kdy v Nizozemí propuklo povstání, jež přerostlo v osmdesátiletou válku. Takřka celá polovina práce se zabývá posledním dvacetiletím Filipovy vlády, dobou místodržitelského působení Alexandra Farnese (1578–1592) a arcivévodů Arnošta (1594–1596) a Albrechta (1596–1598).

Do problematiky vztahů raně novověkého Nizozemí ke Španělsku autor vstupuje otázkou integrace vlámských elit na dvoře Karla V. a geneze konfliktu v Nizozemí po nástupu Filipa II., poté co v šedesátých letech došlo k narušení integračních prvků. Kromě změny vládního stylu nového panovníka, který postrádal vladařský cit svého předchůdce pro nizozemské záležitosti, sehrály důležitou roli mocenské ambice dvorských skupin, jež spolu sváděly boje o vliv ve španělské domácí i zahraniční politice. José Eloy Hortal se snaží poukázat na určující význam personálních vazeb politického prostředí dvora a rozebírá formování a soupeření vzájemně koexistujících stran a frakcí na madridském dvoře Filipa II. a jejich vztahy ke dvorskému prostředí v Bruselu, včetně vlivu na utváření místodržitelských vlád. Úloha pozic a střetů jednotlivých mocenských skupin španělského královského dvora ustoupila do pozadí vlastně až v okamžiku přenechání Nizozemí arcivévodům, které bylo spojeno se španělskou pacifikační politikou ze sklonku 16. století.

Při sepisování práce čerpal autor z úctyhodného množství archivních pramenů několika zahraničních institucí, z vydaných dokumentů a početné sekundární literatury. Dílo obsahuje vyčerpávající výklad metodologických a historiografických východisek a také podrobný chronologický přehled nejdůležitějších událostí za jednotlivých místodržitelských vlád v Nizozemí celého 16. století. Je jen škoda, že autor nepřipojil také jmenný rejstřík, který by

napomohl lepší čtenářově orientaci v bezmála čtyřsetstránkové práci. Naopak velkou výhodou díla je podrobný, do současnosti dovedený bibliografický přehled.

Dílo *Asuntos de Flandes* představuje zdařilou přehledovou studii k problematice povstání v Nizozemí, využívající moderní metodologické přístupy. Otázkou dvorských mechanismů se v posledních letech systematicky zabývá výzkumné středisko *Instituto Universitario „La Corte en Europa“ (IULCE)*, formující se při Universidad Autónoma v Madridu, které již začíná být inspirací i pro českou historiografickou obec. Svůj odraz nachází především v díle českobudějovického historika Pavla Marka, spolupracovníka tohoto institutu a člena mezinárodního řešitelského týmu projektu *Sólo Madrid es Corte*. Práce José Eloye Hortala, vycházející z badatelského okruhu IULCE, je nepochybně cennou příručkou pro všechny španělsky hovořící badatele i zájemce o první z kapitol dějin nezávislého Nizozemí. *Vojtěch Kroužil*

Otto Kainz: Das Kriegsgericht-protokoll zum Niederösterreichischen Bauernaufstand von 1596/1597. Analyse und Edition

St. Pölten, im Selbstverlag des NÖ Instituts für Landeskunde 2010 (Studien und Forschungen aus dem Niederösterreichischen Institut für Landeskunde, Band 50), 516 s., ISBN 978-3-901635-22-9

Jubilejní padesátý svazek monografické řady dolnorakouského zemského archivu v St. Pölten přináší text dizertační práce Otto Kainze obhájené v roce 2008 na Historickém ústavu Vídeňské univerzity. Původní profesí právník tak po desetiletích znovu otevřel tradiční téma rakouských zemských dějin, k němuž přihlížely i všechny zásadní práce o selských nepokojích v období po skončení německé selské války.

Analytická část, která tvoří zhruba tři pětiny knihy, velmi podrobně, přesto však přehledně, shrnuje příčiny a průběh povstání i následné soudní jednání. Už před vypuknutím nepokojů bylo v rakouské venkovské společnosti možné pozorovat napětí mezi poddanými a jejich vrchnostmi, způsobené podle autora především

rozvojem šlechtického režijního hospodaření. V sousedním Horním Rakousku už od roku 1594 docházelo k otevřeným střetům mezi poddanými a vrchnostmi, jistou roli sehrálo i rozšířené nekatolické vyznání tamního obyvatelstva. V listopadu 1596 propukly téměř současně nepokoje mezi poddanskými odvedenci v rakouské zemské hotovosti, která se vzpamatovala z neúspěšné bitvy u Mezökeresztes, a mezi obyvateli oblasti mezi řekami Enži a Ybsem. Několikaměsíční nepokoje, které se šířily původně od hornorakouské hranice, propukaly v několika vlnách na velké části území Dolního Rakouska. Docházelo k drancování vrchnostenských sídel a k obléhání měst. Díky podpoře vojenských zběhů se povstalcům podařilo různá lokální hnutí podřídit určité vnitřní disciplíně a díky oslabení centrální moci bojem s Turky dosahovat i dílčích úspěchů. Kompaktnost povstalců ale nebyla až tak výrazná, aby se jí nepodařilo při soustředěném vojenském tlaku oslabit. Po neúspěšných jednáních bylo proti poddaným nasazeno vojsko pod vedením Václava Mrakeše z Noskova, kterému se podařilo povstalecké houfy rozbít a průběhu dubna 1597 postupně zajmout vůdčí osobnosti celého hnutí.

Václav Mrakeš z Noskova také předsedal válečnému soudu, před kterým měli stanout jak zběhlí vojáci, kteří se zapojili do povstání, tak povstalí poddaní. Otto Kainz se vzhledem ke svému původnímu vzdělání soustředil zejména na právní analýzu protokolu, který se z vyšetřování zachoval. Vlastní text edice tvoří dalších zhruba 150 stran knihy. Jedná se o pozoruhodný materiál, který svým významem přesahuje lokální nepokoje v Dolním Rakousku. Prezentuje totiž řešení konfliktu, který byl postaven na roven válečnému střetu. Zvolený způsob transkripce textu zachovává do značné míry původní jazykovou podobu rukopisu, ediční poznámky jsou proto užívány jen sporadicky.

V závěru knihy autor připojil medailonky povstalců sestavené na základě výslechových protokolů. Jako přílohy byly zařazeny chronologický přehled událostí, mapy území zasaženého povstáním a dobové propagandistické vyobrazení potrestání sedláků. Seznam pramenů a literatury